

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, 's-Gravenhage; Dr K. Fernhout, Baarn; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marroelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meina, Groningen; Dr A. Ringalda, Ermelo; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Stukken voor de Redactie zende men aan den secretaris der Redactie:

Dr C. TAZELAAR, 2e Const. Huygenstr. 77, Amsterdam

Drukkers-Uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goos
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.

Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.

Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Kerkelijke gedeeldheid en Verbondsgehoorzaamheid. II. — Uit de Schrift: Slapende van droefheid. (Lukas 22:45). — Kerkelijk Leven: Pluriformiteit der kerk en epigonisme (nieuwe reeks). XIII. Onware bewering in „Woord en Geest”. — Lit. en Kunst: Nieuwe Verzenbundels. — Zielkunde: Een zeer belangrijk boek. Repliek. — Opg. en Onderwijs: Godsdienstige Ontwikkeling en Godsdienstige Opvoeding volgens de Individual-Psychologische School. VI. — Perschoon. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Kerkelijke gedeeldheid en Verbondsgehoorzaamheid.

(„Een rospstom” beantwoord.)

II.

(Naar de ééne avondmaalstafel?)

Met vollen aandrang wordt door den eersten spreker van den Leidschen herdenkingsavond vermanend heengewezen naar een bekend feit uit de geschiedenis van het volk van Abraham. De redenaar herinnert er aan, hoezeer, naar de Schrift ons mededeelt, de vrome koning Hiskia bedacht geweest is op reformatie, en hoe hij daarbij den kring en het werkings-gebied van deze reformatie niet beperkt gehouden heeft tot zijn eigen rijksgedebied, het rijk immers van de twee stammen, doch gepoogd heeft, de noodige reformatie uit te breiden tot alle stammen van Israël, dus óók tot het tienstammenrijk. „Nu denkt de koning, gedreven door den Heiligen Geest niet enkel aan de eigen stammen, wanover hij de scepter zwaait, aan Juda en Benjamin. Neen, hij rekent er mede, dat er nog andere stammen zijn, die tot Israël behooren en hij zendt de snelle loopers uit van Dan tot Berseba toe, hij zendt ze tot Naftali en Zebulon, tot alle stammen van Israël met de boodschap: viert met ons mede het pascha des Heeren, keert terug tot den tempel te Jeruzalem om samen feest te vieren. Hij voelde de eenheid van Israël, hij voelde dat alle stammen bij het Paascheest hooren”. Welnu, — in dezen zelfden geest eener tot heel de kerk en heel het volk zich uitstrekkende liefde, in gelijken reformeerenden eenheidszin, wil thans ook de eerste spreker van den Leidschen herdenkingsavond aan de „gescheiden broeders” toeroepen: „Kom toch weder terug tot den éénen disch des Verbonds. Wij ontmoeten elkaar op allerlei terrein, wij werken op meer dan één gebied soms samen, maar de plaats waar alle kinderen des Verbonds samen hooren, de plaats waar de eenheid der stammen toch allereerst en allermeest en allergeestelijkst uit moet komen, is toch de disch des Verbonds. Kom toch weder tot de kerk der Hervorming”.

Wij zullen den spreker wel niet misverstaan, wanneer wij uitspreken, dat naar zijn meening met „de kerk der Hervorming” bedoeld is, en bedoeld moet worden: de Nederlandsch Hervormde Kerk van vandaag.

Wie zou niet den ernst eerbiedigen, die in dezen oproep spreekt? En dús: wie zal niet verlangen, dat op deze vraag het antwoord concreet is?

Welnu, een concreet antwoord zoekende, merken wij twee dingen op:

a. dat de parallel, die door dezen spreker getrokken wordt tusschen dezen zijnen oproep ter eener, en dien van Hiskia ter anderzijde, niet klopt op de feiten van de hedendaagsche Hervormde Kerk, en dus onzuiver, feitelijk imaginair is.

b. dat hij ook niet rekent met het ingrijpende verschil tusschen Oude- en Nieuwe Testament, en dus niet „op zijn tijd” is, immers, niet beantwoordt aan den loop der heils- en openbarings-geschiedenis.

ad a).

Wat het eerste punt betreft, het is — en men

worde nu niet boos, want een christelijk antwoord moet concreet zijn — het is, objectief gezien, in den grond toch eigenlijk niet meer dan een schijn-beweging, wanneer op dien avond in de Pieterskerk tot ons, tot het Nederlandsche christenvolk, deze boodschappers komen met de pretentie: neemt onzen oproep aan als zulk een, die óók geschied is in de dagen van Hiskia.

De spreker van dien avond zelf maakt het ons gemakkelijk, dat te bewijzen. Hij begint immers zijn rede zelf met de erkenning, dat koning Hiskia „het met Gods hulp weder zoover heeft mogen brengen in Juda, dat het Paascheest zal worden gevierd, zooals het in jaren en eeuwen niet gevierd is”.

Blijkbaar bedoelt de spreker, dat koning Hiskia terzake van het Paascheest weer teruggegrepen heeft naar de wet; dat de koning getracht heeft, een hervorming door te zetten, welke tegenover de tot usantie geworden afbuiging van het mozaïsche voorschrift weer daarmede in overeenstemming wilde leven en doen leven. Naar alle waarschijnlijkheid heeft de redenaar gedacht aan 2 Kronieken 30:5. Wij lezen daar: „Zoo stelden zij dan, dat men een stem door gansch Israël, van Berséba tot Dan, zoude laten doorgaan, opdat zij zouden komen om het Pascha den Heere den God Israëls te houden in Jeruzalem; want zij hadden het in lange niet gehouden gelijk het geschreven was”. De Statenvertaling heeft hier de woorden „in lange”; en misschien klinkt deze uitdrukking nog na, als de redenaar zegt, dat „in jaren en eeuwen” het paascheest niet gevierd was, zóó als het nu zou gaan gebeuren.

Nu herinneren wij ons evenwel, dat de tegenwoordige Prof. Dr A. Noordzij, in onzen studententijd lector te Kampen, op het college archaeologie ons heeft geleerd, dat het hebreusche woord „laroob” niet vertaald moet worden door „in lange niet”, doch door „in getale”. Het paascheest was niet naar de Schrift in getale gevierd. Het was m.a.w. niet met het gansche volk gevierd. Blijkbaar slaat dit op de politieke gedeeldheid sinds Salomo.

Een kleinigheid, die vertalings-kwestie.

Min of meer wel.

Maar dat wij er even op attendeeren, is het beste bewijs, dat het ons er niet om te doen is, elkaar in woorden te vangen.

Want het is duidelijk, dat de bijbelsche mededeeling inzake Hiskia's oproep nu nóg meer klem, dan uit de Statenvertaling blijkt.

Lezen we den tekst op de wijze der Statenvertaling, dan zou men als gereformeerde zich eigenlijk wel wat heel spoedig van de vermaning van den hervormden spreker kunnen ontdoen. Men zou dan den redenaar kunnen tegenwerpen: „gij hebt zelf ons er aan herinnerd, dat de uitnoodigende koning Hiskia, VOORDAT hij den oproep tot anderen richtte, in zijn eigen gebied eerst weer met Gods hulp een pascha-vingering naar de Schrift in het leven geroepen had. Met Gods hulp — aldus zegt gij zelf — heeft hij het eerst zóóver gebracht, dat zijn snelle loopers kunnen zeggen: komt naar ons toe, wij waarborgen u een paascheest, dat naar de wet gevierd wordt”. En zulke gereformeerden zouden, den spreker aan zijn eigen woorden houdende, hem kunnen vragen: „gij, die ons oproepen wilt naar Hiskia's voorbeeld, hebt gij vóór uw oproep uitging, het ook al zoo ver gebracht als Hiskia? Gij in uw „rijk”? Wordt óók bij u, die óns komt noodigen, inderdaad nu reeds een viering van het „pascha” naar de wet, naar de Schrift, ons gewaarborgd? Zoo neen, dan is uw parallel niet juist; want gij kunt dan niet de waarborgen ons geven, die Hiskia's boden aan de door hen genoodigden konden schenken.

Maar wij willen niet zulk een misschien wat al te gemakkelijke en dus onbroederlijke beantwoording van den tot ons komenden oproep. Wij durven met alle gerustheid den bijbeltekst lezen, zooals het ons op het college archaeologie geleerd is. Wij móeten het trouwens ook. Want

wij aanvaarden onmiddellijk den tekst uit het Kronieken-boek, zóó, als hij er feitelijk staat: het pascha was niet gevierd „in getale”; het volle getal ontbrak. De scheuring tusschen twee- en tien-stammenrijk had tot gevolg gehad, dat het pascha niet gevierd werd door het volle getal van de erloe geroepen volksgenooten. Ja, zeker, óók hierom aanvaarden wij den thans nog verzuwaarden ernst van de in den tekst tot ons komende boodschap, wijl wij inderdaad gelooven, dat het komen in het volle getal behóórt tot het gebód.

Deze erkenning is zóó gul en grif, dat wij niet eens den tijd vermorsen, en het gesprek dadelijk verkoelen zullen, door een overigens voor de hand liggend verder uitspinnen van de getrokken vergelijking, b.v. door op te merken, dat de „gescheiden broeders” — om in den onjuisten stijl van de redevoeringen van den Leidschen avond te spreken — juist ontkennen, dat zij tegenover deze Hiskia-boden van 1934 de rol vervullen van de tien stammen. Die in het tien-stammenrijk den toon aangaven, hebben juist al het mogelijke gedaan — Jerobeam! — om hun menschen af te houden van de ééne pascha-vingering, en hebben daartoe opgericht hun „eigen” en eigenwilligen stierkalverendienst. En een kind weet, dat de „gescheidenen” juist hunnerzijds steen en been hebben geklaagd over wat zij noemden den „kalverendienst” in de Herv. Kerk, en daarom zijn afgezet, beboet, uitgestooten. Ze kunnen dus klagen, dat de nieuwe Hiskia-boden de rollen omkeerden.

Laat ons echter niet het gesprek zóó beginnen. Laat ons liever beiderzijds ten volle erkennen, dat Gods eisch inderdaad is, dat zóóvelen „in getale” komen móeten, als er behooren tot de verbondsgemeenschap.

Maar juist dan klemt de vraag te meer: kunnen deze Hiskia-gezanten van 1934 volstaan met een tot ons te richten oproep? Houden we eigenwillig hun ziel op, als wij, opgeroepen, tot hen zeggen: wacht eens even, we moeten nog eens met u dóórpraten over de zakelijkheid van uw invitatie?

Naar onze meening is dit zoo niet.

Want klemmender dan de zooeven op den achtergrond achteruit gedrongen tegenwerping zou geweest zijn, is toch deze andere, die wij niet achteruit willen dringen: wij willen vragen aan de „snelle loopers” van 1934: gij roept ons op tot de ééne avondmaalstafel; wilt gij ons eens zeggen, waar die bij u is?

Neen, die vraag is niet onbillijk. De boden van Hiskia, de boden van dien radio-avond, ze hebben geen gezag in zichzelf; ze moeten mét ons allen hun boodschappen haar gezag laten ontlenen alleen aan de wet van God. Men mág hen dus vragen of zij, tot de ééne feestzaal ons oproepende, het adres der feestzaal ons noemen kunnen. Waar is dat adres? Waar is — nu concreet gesproken — waar is in de Hervormde Kerk de ééne avondmaals-tafel? Waarheen roepen ons deze boden?

Neen, neen, dat is nu eens geen handigheid. Het is hier een gewetenskwestie. Het is tevens een uiting van aller-ernstigste, wijl primitieve nuchterheid, als wij opmerken: die parallel met Hiskia's boden gaat niet op. Hiskia, ja zeker, DIE kon zeggen: dáár en dáár centraliseeren wij den eeredienst; dáár en dáár kunnen wij, zichtbaar en tastbaar, onze eenheid bewijzen. De sprekers van dien avond kunnen het niet. Hun avondmaalstafels zijn tegen elkander verdeeld. Hier is er een voor de vrijzinnigen. Daar is er een voor de confessioneelen. Ginds een andere voor ethischen, of voor gereformeerden.

Hun formulieren zijn tegen elkander verdeeld. Hun formules zijn tegen elkander verdeeld. De ééne avondmaalstafel staat binnen de Hervormde Kerk tegenover de andere. En als zij ons oproepen tot „de ééne” avondmaalstafel, de tafel der eenheid, dan hebben wij het recht, hun ten antwoord te geven: toont ons die EENE avondmaalstafel; en toont ons tevens, dat het inderdaad een